

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „*Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej*”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Wilno/ gubernia wileńska (Litwa)/ Rosja

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Zbiory Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego: Gabinet zoologiczny

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Gabinet zoologiczny Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego powstał w oparciu o zbiory przejęte w 1803 r. stworzone przez Johanna Georga Adama Forstera. W 1806 r. Zbiory obejmowały właściwy Gabinet zoologiczny, zaczęto tworzyć także podwaliny Gabinetów zootomicznego i zootomiczno-patologicznego. Kolekcja obejmowała okazy taksydermiczne, preparaty w słojach, kości, okazy porównawcze. Po zamknięciu Uniwersytetu najcenniejsze okazy wywieziono do Dorpatu i Kijowa, część przeszła do Instytutu Weterynaryjnego Akademii Medyczno-Chirurgicznej w Wilnie.

Daty działalności / zakres czasowy:

1803-04-04 podpisanie przez cesarza “Aktu potwierdzenia Uniwersytetu wileńskiego”
1815-10-13 oficjalne otwarcie Anatomikum
1803-05-18 ustawa o powołaniu Uniwersytetu Wileńskiego
1832-05-01 zamknięcie Uniwersytetu

Dostępność

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Rodzaj pamięci

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

--

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY		1807: gmach po cerkwi metropolitalnej Spasa [Zbawiciela], przebudowany na potrzeby Anatomikum, (teatru anatomicznego), ob. Cerkiew pw. <i>Przczystej Bogurodzicy</i> , Maironio 14
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW		
GODZINY OTWARCIA		
DYREKTORZY		
ZARZĄDCA		
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)		

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

Od 1806 r. przy Gabinetzie zoologicznym powstał Gabinet zootomiczny;

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Gromadzenie okazów i preparatów zoologicznych, zootomicznych i zootomiczno-patologicznych, stworzenie zbioru pomocnego przy prowadzeniu zajęć dydaktycznych.

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Johann Georg Adam Forster 1754-11-26 1794-01-10
Polsko-niemiecki przyrodnik szkockiego pochodzenia, w latach 1784-1787 profesor historii naturalnej w Szkole Głównej Litewskiej w Wilnie

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Ferdynand Spitznagel 1757-1826 lekarz, wykładowca Szkoły głównej Litewskiej w latach 1792-1802; uporządkował i skatalogował gabinet historii naturalnej za co dostał złoty medal "Merentibus" od Stanisława Augusta Poniatowskiego

Stanisław Bonifacy Jundziłł 1761-05-06 1847-04-15 Wilno

Naturalista pedagog, ksiądz, pamiętnikarz, wykładowca na UNiwersytecie Wileńskim

Ludwik Henryk Bojanus 1776-07-16 1827-04-02

Biolog i lekarz, od 1806 r. W Wilnie?. W 1823 roku założył pierwszą polską szkołę weterynarii tzw. Instytut Praktycznej Weterynarii przy Uniwersytecie Wileńskim, profesor Uniwersytetu Wileńskiego

Henryk *Laupman*

Preparator, autor spisu okazów taskymetrycznych i traktatu o kuciu koni

Carl Eduard von Eichwald [4 lipca 1795](#) w [Mitawie](#); zm. [10 listopada 1876](#)

Od 1827 wykładowca zoologii

konserwatora Brunner po 1827? Preparator

Adam Ferdynand Adamowicz 1802-12-06 1881-05-12 Wilno Wilno

Lekarz, pionier polskie weterynarii

1823–1828 wykładał w pierwszej w Polsce szkole weterynaryjnej przy Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim,

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Cesarski Uniwersytet Wileński

Kalendarium (historia instytucji)

Twórcą Gabinetu zoologicznego był wykładowca historii naturalnej Johann Georg Adam Forster, który zgromadził niewielki zbiór okazów przyrodniczych. Działalność kolekcjonerska kontynuował Ferdynand Spitznagel, który uporządkował i skatalogował Gabinet historii naturalnej. Rozwój zbiorów możliwy był dzięki darowiźnie hr. Walickiego oraz staraniom prof. Jundziłła, który przejął zarząd nad Gabinetem w 1802 r. Jego następcą był Ludwik Henryk Bojanus, który rozwinął kolekcję zoologiczną, a także stworzył w 1806 r. Gabinet zootomiczny oraz podwaliny gabinetu zootomiczno-patologicznego. Ok. 1808 r. zbiory przeniesiono do zaadaptowanego na potrzeby uczelni pomimo sprzeciwu władz duchownych, starego gmachu po cerkwi metropolitalnej Spasa (Zbawiciela). Otwarcie tzw. Anatomikum po modernizacji nastąpiło w 1815 r. Spis kolekcji, autorstwa Laupmana został opublikowany w 1828 r. Wymienił on wszystkie okazy taksymetryczne zgromadzone w zbiorach wileńskich: kolekcję ssaków, ptaków (drapieżne, wróble, błotne), płazy, ryby i skamieniałości ryb, skorpiony (niedźwiadki), pająki, raki; owady krajowe i zagraniczne; robaki wewnętrzne w spirytusie; robaki zewnętrzne; mięczaki (robactwo miękkie bez pokryw); zbiory muszli; szkarłupnie (zwierzęta promieniste), koralowce. W 1827 r. Katedrę zoologii objął prof. Eichwald, dzięki któremu do zbiorów trafiły przekazy z uniwersytetów zagranicznych, nastąpił również rozwój kolekcji zootomicznej, koniecznej do prowadzenia wykładów z anatomii porównawczej. Jego opis znajduje się w łacińskiej rozprawie Eichwalda. Gabinet dzielił się na 3 działy (1. Spondylozoa, II. Podozoa, III. Heterozoa). Rozwój Gabinetu zootomiczno-patologicznego możliwy był dzięki zaangażowaniu prof. Adamowicza, który opisał zbiory w sprawozdaniu. "Będąc jeszcze studentem wyrabiał Adamowicz liczne preparaty zootomiczno-patologiczne. Bogaty ten gabinet prawie w całości

przeszedł do Dorpatu, nieliczne preparaty dostały się Uniwersytetowi św. Włodzimierza” (Bielecki, 1899-1900, t. I: 161)

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

Przed 1803: owady, ryby, muszle, ssaki (m.in. zebra), “nadto kilka dzieł znakomitych” (zbiór Forstnera)

Po 1802: kolekcja ssaków, ptaków i ryb (Jundziła i hr. Walickiego)

Ok. 1822: kolekcja ptaków krajowych

1827: kolekcja płazów z Kaukazu (prof. Eichwald); okazy przekazane z uniwersytetów zagranicznych; liczne okazy spreparowane w Wilnie

Po 1828: okazy przekazywane przez myśliwych z regionu

1831: 20.000 okazów;

okazy taksydermiczne i inne: ssaki 103 szt., ptaki 694 szt. (sokołów i orłów 19, sów 14, dzięciołów 17, kruków 21, wróbli 46, kur 17, ptaków błotnych 33, pływających 34; podług Laupmana tyle było do Eichwalda); płazy 28 szt., ryby 6 szt., skorupiaki 24 szt., pająki 65 szt., mięczaki 3668 szt., promieniaki (m.in. meduzy) 112 szt., zwierzkorzewy (koralowce) 248 szt.

Osobnych części zwierzęcych rozmaitych (skorup itp.) 40 szt., skamieniałości 234 szt.; zwierzęta w spirytusie 300 szt., w tym: około 200 robaków trzewnych zebranych przez Bojanusa; różnych kości mamutowych 79 szt.,

w tym zębów 40 szt. (połowę znaleziono w Litwie, najwięcej nad Wilią, niektóre tuż pod Wilnem na przedmieściu Snipiszki), kości mamutowe z Wołynia (przesłane przez Czackiego), prawie cały szkielet mamuta znalezionego o trzy mile od Mozyrza, z rzeki Uszy z Uszpoła, z Hrynciszek, z Hajsyna na Podolu (nauczyciel Witakowski, szkoła drohiczyńska); okazy preparowane w Wilnie 42 szt. (wykonał Brunner)

Najcenniejsze okazy: zbiór muszli darowany przez hr. Walickiego; liczne zwierzkorzewy i robaki trzewowe, owady rzadkie, rzadkie ptaki 219 sztuk, 4 żubry (2 wypchane przez Bojanusa, 2 przez Brunnera); “Osobliwością gabinetu był bawół, wypchany przez Brunnera z powodu bardzo charakterystycznej postawy, jaką mu nadał, bawół ten był mistrzowskim dziełem”

Większość zbiorów wykonana była na potrzeby gabinetu, ofiarowywana przez wykładowców i kolekcjonerów, także przekazywana przez instytucje.

Gabinet zoolotomiczny:

1. Spondylozoa: ssaki: szkieletów 56; czaszek i szkieletów rozebranych 154; trzew suchych 89, w spirytusie zachowanych 148; kości zwierząt zaginionych kopalnych 100, oprócz 900 sztuk kopalnych z mineralogicznego gabinetu przeniesionych i w naszym kraju zebranych; ptaki “Zbiór lepszy od berlińskiego, jak zapewnia Adamowicz” (Bielecki, 1899-1900, t. III: 160). Szkieletów złożonych 70, czaszek i rozebranych szkieletów 82, trzew suchych 106, w spirytusie zachowanych 50; płazy: Szkieletów złożonych 24, czaszek i rozebranych szkieletów 73; trzew suchych 49; w wysoku zachowanych 59 i całych płazów w wysoku zachowanych 30; ryby: Szkieletów złożonych 30; części i szkieletów zebranych 3 l; trzew suchych 13, a w wysoku zachowanych 63. Ryb całych

przez Eichwalda w Rosji zebranych sztuk 64; insekty: Anatomicznie rozebranych sztuk 40, a kilkaset sztuk zebranych na Wołyniu i Podolu; skorupiaki: 24 skorupiaki rozebrane anatomicznie, a 10 całych; i inne.

“Najcelniejszą ozdobą gabinetu były preparaty żółwia, przez Bojanusa sporządzone, które posłużyły mu do napisania słynnego dzieła” (Bielecki, 1899-1900, t. I: 161)

Gabinet zoologiczno-patologiczny
1828: 503 okazy

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Strategia pozyskiwania zbiorów

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

Po 1808: Na drugim piętrze Anatomikum, w dużej sali z półkolistym oknem od frontu umieszczono gabinet zoologiczny, tj. eksponowano zebraną kolekcję: szkielety, spreparowane i wypchane zwierzęta, jak też ptaki. Po obu bokach tej sali – dwie mniejsze przeznaczono na zbiory anatomiczne. Za nimi po obu stronach mieściły się równolegle położone po dwie kolejne sale z każdej strony z preparatami zootomicznymi i składem naczyń.

Wystawy czasowe

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Laupman, O wypychaniu i zachowywaniu zwierząt klas wszystkich oraz urządzaniu i utrzymywaniu ich po gabinetach historii naturalnej. Wilno, druk Manesa i Zymela, 1829

Carl Eduard von Eichwald, Memoria Clarissimi Quondam Apud Vilnenses, Professoris Ludovici Henrici Bojani: Cum Icone Eiusdem Lapidis Impressa, Wilno, 1835

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

--

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

--

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

--

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

--

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Józef Bieliński, Uniwersytet Wileński (1579-1831), t. I, Kraków: Druk W.L. Anczyca i Sp., 1899-1900 Józef Bieliński, Uniwersytet Wileński (1579-1831), t. II, Kraków: Druk W.L. Anczyca i Sp., 1899-1900 Józef Bieliński, Uniwersytet Wileński (1579-1831), t. III, Kraków: Druk W.L. Anczyca i Sp., 1899-1900 Ludwik Janowski (Tur), Uniwersytet Wileński i jego znaczenie, Lwów: Macierz Polska, 1903
--

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

--

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

--

Ciekawe cytaty

“Wypada tu także wspomnieć o tych, którzy przez dary swoje przyłożyli się do pomnożenia gabinetu historii naturalnej w Wilnie; to jest: o JOXiążęciu Puzyńskim, o JWW. Hrabach Rumiankowie, Walickim, Chreptowiczu, Gunterze, Kossakowskim, i JW. Rudominie, Widackim, Moniuszce, Chlewińskim, Wysokim, Wolskim, JW. Szweykowskiej, Białeckiej i wielu innych. Imiona ich z uszanowaniem zawsze będą wspomniane” (Laupman 1829: V)

“Gabinety i muzea powiększały się zakupami najlepszych przedmiotów, które nabywali na miejscu wojażerowie wileńscy. Laupman wydelegowany był do puszczy białowieskiej, ażeby zbadać żubry i dla gabinetu zootomicznego przygotować z nich preparaty, na co otrzymano 16 kwietnia 1820 r. najwyższe zezwolenie” (Bielecki, 1899-1900, t. III: 542)

“Śniadecki pojmował, że studenci medycyny nie mogą się obejść bez teatru anatomicznego, jak również, że prof. Bojanus dla braku odpowiedniego pomieszczenia nie może wyklądać weterynaryi, tem potrzebniejszej nauki, że na Litwie wówczas grasowała zaraza bydłęca, a nie miał kto udzielać pomocy: starał się tedy rektor o zatwierdzenie planów przerobienia Spaskiej cerkwi na teatr anatomiczny i murów metropolitalnych unickich na szkołę weterynaryjną. Kiedy na koniec minister, zatwierdziwszy układ zrobiony o metropolitalne mury, upoważnił Uniwersytet do ich przerobienia,

Śniadecki już w lecie 1808 r. krzątał się pilnie około wejścia w posiadanie Spaskiej cerkwi choć w części, bo dotąd jeszcze pozostawała w rękach zwierzchności wojskowej, a tymczasem kazał wznieść teatr anatomiczny, ażeby lekcye anatomii mogły się zacząć we wrześniu.”
(Bielecki, 1899-1900, t. I: 58)

UWAGI:

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Data sporządzenia karty:

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	